

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ГРАЖДАНСКОПРАВНИ НАУКИ**

Румен Николаев Георгиев

**ПРЕКРАТЯВАНЕ И ПРИКЛЮЧВАНЕ
НА ИЗПЪЛНИТЕЛНИЯ ПРОЦЕС**

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.6 Право

Докторска програма: Граждански процес

Научен ръководител: проф. д-р Силви Василев Чернев

Въведение: Политическите събития в България през последните 34 години и последвалите от тях значителни промени в социално-икономическите отношения в страната оказаха значително влияние върху всички сфери на обществения живот. Това неминуемо даде своето отражение върху юридическата рамка в страната. Необходимостта от бързото приемане на множество закони, които да отговарят на новите обществени реалности, няма как да се не отрази и на промени в процесуалните закони. След множество промени в действащия от 1952 г. Граждански процесуален кодекс, законодателната власт в Република България реши, че е възникнала необходимост от приемането на изцяло нов процесуален закон. Така през 2007 г. беше приет сега действащият Граждански процесуален кодекс, който макар и да повтаря до немалка степен уредбата от предходния такъв, въвежда множество нови моменти. С приемането на нов ГПК се целеше от една страна да се подобри уредбата, като се отговори на множеството критики за бавността и неефективността на производствата, а от друга процесуалният закон да съответства в по-голяма степен на европейското право с оглед на приемането на Република България в Европейския съюз. Поради рязката трансформация на икономиката на страната от планова в пазарна и цялостната преориентация във външнотърговски план, голяма част от обществото бе поставено в затруднено финансово положение. Голяма част от хората не бяха подготвени за новите социално-икономически реалности и не бяха свикнали да носят лична отговорност за своите задължения. Значителната

задлъжнялост на субектите в гражданския оборот направи все по-значимо изпълнителното производство по ГПК. Решителна стъпка по пътя към по-ефективно принудително изпълнение беше въвеждане на фигурата на частните съдебни изпълнители през 2005 г. Независимо, че някои от тях опетниха честта на тази професия сред обществото, появата им все пак значително допринесе за по-голямата събираемост на неудовлетворени притезания.

С оглед на това, че изминаха повече от петнадесет години от приемането на действащия Граждански процесуален кодекс, се натрупа достатъчно юридическа литература и съдебна практика, от които да се открият основните проблеми в изпълнителното производство. Честите законодателни изменения на текстовете в тази част на ГПК свидетелстват по категоричен начин за това, че съществуват не малко несъвършенства в уредбата на изпълнителното производство.

Актуалност на изследването:

Проблемите в изпълнителния процес често излизат на преден план в юридическите среди. Многократните законодателни изменения категорично свидетелстват за непрестанните опити за подобряване на производството по индивидуално принудително изпълнение по ГПК. Актуалността на проблемите в изпълнителното производство се вижда и от множеството тълкувателни решения, с които Върховният касационен съд излезе в сферата на изпълнителния процес за последните 10 години. Едни от най-обсъжданите въпроси, които претърпяха коренно противоположни

тълкувания през последните години, са именно тези за погасителната давност в изпълнителния процес и за перемпцията. До момента, въпреки законодателната намеса, множеството тълкувателни актове, както и богатата каузална практика на различните съдилища на територията на Република България, в производството останаха множество спорни и неясни въпроси.

Наличието на редица спорни въпроси, които не са разрешени еднозначно нито в правната наука, нито в съдебната практика прави изследването на дисертационния труд актуално. Същевременно дисертационният труд предлага разрешения на въпроси от голямо практическо значение. Изводите, направени в дисертационния труд, могат да бъдат използвани за намирането на практически решения на спорни въпроси, както на законодателно ниво, така и на ниво юриспруденция.

Предмет на изследването:

Предмет на научното изследване е прекратяване и приключване на изпълнителния процес. В научното изследване на така формулираната тема ще бъде направен подробен анализ на различните хипотези на прекратяване и приключване на изпълнителния процес, като се направи и разграничение между значението на термините прекратяване и приключване на изпълнителния процес. В изложението на дисертационния труд ще бъдат засегнати съществените проблеми, които се наблюдават при различните хипотези на прекратяването на изпълнителния процес. Особено внимание в научното изследване ще бъде отделено на

спорните въпроси, свързани с погасителната давност в изпълнителния процес, както и на понятието "перемпция". Считам, че понятията за погасителна давност и перемпция се смесват твърде често, особено в българската съдебна практика, като често не се прави разлика между различното естество на перемпцията като процесуално преклузивен срок и този на института на погасителна давност като материално правен срок. По мое мнение, въпреки че двата института определено намират своите сходства, между тях съществуват значителни различия, които следва да бъдат изяснени както в доктрината, така и в съдебната практика. Считам, че при така действащата уредба в българското законодателство юридическите факти, които водят до прекъсване на срока на перемпцията, не винаги дават своето отражение и върху погасителната давност, като с пълна сила важи и обратна постановка. В хода на научното си изследване ще изложа подробни аргументи в подкрепа на виждането си, че не следва да се поставя знак за тъждественост между двата института, които се различават по своята същност и правни последици.

Цел:

Целта при подготовката на дисертационния труд, към която се е стремил авторът, е да изведе на преден план някои от най-съществените проблеми, свързани с приключването и прекратяването на изпълнителното производство по ГПК. Трудът е с практическа насоченост, като се цели чрез обстойно теоретично изследване на поставените проблеми и задълбочен критичен

преглед на формираната съдебна практика да се достигне до по-добри разрешения.

Методи на изследването:

В дисертационния труд са използвани различни научно-изследователски и методологически подходи, които са необходими поради широкообхватния характер на разглежданите проблеми. Методиката на изследване включва нормативния, историческо-хронологичния, логическо-аналитичен и системен подход, подкрепени, където е необходимо, от сравнително-правен анализ. Проблемите са анализирани както от теоретичен аспект, така и въз основа на конкретиката на практическите проблеми, които се наблюдават в правоприлагането, като са направени съответните изводи и обобщения.

Научна новост на труда:

Дисертацията е първото задълбочено изследване в българската правна литература на проблемите на прекратяването на изпълнителното производство по ГПК. Отделни въпроси на тази материя са изследвани и от други автори, но за пръв път е налице структуриран цялостен анализ на отделните аспекти на проблемите, които са подредени в логическа последователност. Част от теоретичните изследвания се основават на написаното в доктрината до момента, но новост представляват част от предложените разрешения и надграждането над предходни постижения на други автори. За изцяло нов момент считам и анализа и отхвърлянето на разбирането за отпадане с обратна сила на извършени изпълнителни

действия до прекратяване на производството при част от неговите хипотези. Предложен е изцяло нов подход при прилагането на основанието за прекратяване на изпълнителни дела за издръжка на основание чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК. В дисертационния труд са направени и новаторски предложения за подобряване на законодателството по отношение на уредбата на различни институти в изпълнителния процес.

Обем и структура

Обемът и структурата на дисертацията отразяват нейното съдържание. Същата се състои от увод, изложение в четири глави, заключение, списък с библиография и списък с използвана съдебна практика. Всяка глава включва отделни раздели, подраздели и понякога подточки. Основното съдържание на труда е 190 страници, като заедно със заглавната страница, съдържанието, списъците с библиографията и използваната съдебна практика и общият обем е 205 стандартни машинописни страници.

Кратко съдържание на труда:

Първа глава е озаглавена „Прекратяването на изпълнителното производство поради погасяване на изпълняемото право или настъпила процесуална недопустимост“. В първия раздел на главата е разяснено понятието „прекратяване“ на изпълнителния процес. В **раздел 2** е разгледан въпросът за прекратяването на изпълнителното производство на основание чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК. В първата част от са направени общи бележки за съдържанието и смисъла на новелата, след което авторът е пристъпил към

задълбочено изследване на най-съществените проблеми и спорните въпроси, които се разглеждат в науката и които се наблюдават при нейното прилагане.

В раздел 2.2.1. е анализиран първия спорен въпрос при прекратяването на изпълнителното производство на това основание. Той е именно дали съдебният изпълнител е овластен да прекрати делото, като приеме за осъществено извънсъдебно прихващане, с което са погасени вземанията на вискателя по изпълнителния лист. След анализиране на този полемичен въпрос и представяне на относимите достижения в правната наука и даваните разрешения в съдебната практика, достигнах до извода, че съдебният изпълнител не разполага с правомощия да прекрати висящото пред него производство на основание чл. 433, ал. 1, т.1 ГПК, като констатира извършено извънсъдебно прихващане. Като изключение от това становище откरोих случаите, в които вискателят изрично е признал погасителния ефект на заявеното прихващане. Изразената позиция е обоснована с правомощията и присъщите функции, които законодателят е отредил на съдебните изпълнители. Съдебните изпълнители не разполагат с правомощия да се произнасят по спорни материално-правни въпроси, какъвто е разглежданият.

В раздел 2.2.2 е поставен вторият спорен въпрос, който е свързан с прилагането на чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК при неосъществено доброволно плащане от страна на длъжника по вина на кредитора. При анализа на действащата уредба авторът е достигнал до заключението, че волята на законодателя е изпълнителните

производства да се прекратяват на основание чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК, когато сумата е внесена за вискателя преди образуването им, независимо дали е получена, или не, щом липсата на изпълнение се дължи на неприемането му от страна на последния. Направено е предложение de lege ferenda редакцията на текста да се промени, като се предвиди, че основание за прекратяване на производството е единствено полученото от вискателя плащане. Същевременно е препоръчано de lege ferenda да се уреди изрична разпоредба, която да предвижда прилагането на правилото на чл. 78, ал. 2 ГПК и в изпълнителното производство, или тълкувателно решение на ВКС, с което да се даде задължително тълкуване, че това правило намира приложение и в изпълнителния процес. Изразена е позиция, че по този начин ще се постигне изначалната цел на закона, като добросъвестният длъжник ще бъде освободен от заплащането на явяващите се ненужни разноски в производството, като същевременно ще бъде санкциониран подходящият недобросъвестно вискател. Уточнено е, че според автора не съществува пречка правилото на чл. 78, ал. 2 ГПК да се прилага в изпълнителния процес, доколкото новелата систематично е поставена в общата част на ГПК и следва да намери приложение във всички производства, доколкото не противоречи на специални разпоредби. В заключение е посочени, че подобен подход би разрешил изцяло поставения проблем.

Третият спорен въпрос, който е разгледан първата глава от дисертационния труд е обособен в **раздел 2.2.3**. Това е въпросът за

приложимостта на разпоредбата на чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК при изпълнителните производства за събиране на вземания за издръжка. Изразено е становище, че това основание за прекратяване на изпълнителното производство следва да се прилага и по делата за издръжка. Споделеното от автора виждане противоречи на застъпваното досега в доктрината и съдебната практика противоположно становище по въпроса. Авторът е споделил изразената от представителите на правната теория и юриспруденцията загриженост за вискателите по делата за издръжка. Противната позицията е аргументирана с това, че титулярът на вземането или неговият законен представител могат да образуват ново изпълнително производство дори при един ден забава, като вземането ще бъде събрано, в случай че длъжникът разполага с доход, достатъчен за покриване на издръжката или съответно движимо или недвижимо имущество. Изпълнението може да бъде насочено срещу всякакви вземания на длъжника, включително командировъчни, обезщетения за безработица, пенсии и т.н. Допълнително е разяснена и наказателната отговорност, която длъжникът носи при нарочно неплащане на дължимата от него издръжка, включително и когато нарочно разпилее или укрие имуществото си, за да се постави в невъзможност за плащане. Обоснована е тезата, че единствената възможност вземането за издръжка да не бъде удовлетворено е пълната липса на имущество у длъжника, в който случай висящото изпълнително производство не би помогнало. За да се постигне баланс между страните и да се

избегнат възможности за злоупотреби е предложено de lege ferenda към действащата редакция на разпоредбата на чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК да се създаде изречение в следния смисъл: „Производствата, образувани за събиране на вземане за издръжка, не се прекратяват повторно на това основание, ако след първото прекратяване длъжникът е допуснал забава на едно или повече плащания“. Изразено е становище, че предложеният подход съответства в по-голяма степен целите на изпълнителния процес. Допълнително е направен анализ на привилегиите, които законодателят е предвидил по отношение на лицата, имащи право на издръжка, както и че за същите не е предвидено изключение в правилото на чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК. С оглед на подробните съображения, които са изложени, поддържаната от автора теза, макар и противоречива, заслужава внимание и следва да бъде възприета и в съдебната практика.

В **раздел 2.3.** са разгледани някои съществени въпроси, свързани с прекратяването на изпълнителния процес на основание чл. 433, ал. 1, т. 4 ГПК. Разяснено е, че в това прекратително основание законодателят е вложил случаите, в които трябва да се приеме, че изпълнителният лист е обезсилен по право заради отмяната на изпълнителното основание, послужило за неговото издаване. В хода на изследването са изложени хипотезите, при които се осъществява предвиденото в чл. 433, ал. 1, т. 4 ГПК прекратително основание. Посочени са слабости на законодателната уредба на част от тях, като са направени предложения за нейното подобряване. Отново е поставен въпросът

за отпадането с обратна сила на правните последици от извършените в хода на изпълнителното производство действия. Обстойно е изследван специфичен проблем на погасителната давност при исковете по чл. 422 ГПК за установяване на вземане по заповед за незабавно изпълнение. След анализ на действащата уредба, съдебната практика и изразените становища в доктрината, са отправени следните предложения:

1) Първото предложение, което е отправено *de lege ferenda*, е приложното поле на фикцията на чл. 422, ал. 1 ГПК да се сведе само до заповедите за изпълнение по чл. 410 ГПК. Обяснено е, че предвидената законова фикция е логична за тях, тъй като съдът е длъжен служебно да извърши действия по връчване на заповедта на съответния длъжник. Допълнително е уточнено, че кредиторът, подал заявление, е лишен от възможност да действа в периода между подаването на заявлението и получаването на указания от заповедния съд за предявяване на иск по чл. 422 ГПК. Напълно различна стои ситуацията при този кредитор, който се е снабдил със заповед за незабавно изпълнение по чл. 418 ГПК. Поради силно облекчения ред, по който пред кредитора се разкрива пътят на принудителното изпълнение, в негова тежест е да прояви активно поведение. Пред него не съществуват никакви пречки да инициира извършването на изпълнителни действия, с които безспорно давността за вземането ще бъде прекъсната. Като друг аргумент в подкрепа на това законодателно разрешение е посочено систематичното място на уредбата на заповедното производство.

Авторът е заключил, че от систематичното тълкуване на производството се налага изводът, че заповедното производство следва да се подчинява на правилата на изпълнителния процес. При предложеното разрешение съдът, разглеждащ положителния установителен иск, ще следва да преценява дали в хода на образуваното, въз основа на заповедта по чл. 418 ГПК изпълнително производство, са извършвани навременни изпълнителни действия, прекъсващи погасителната давност. Изтъкнати са положителните последици от възприемането на предложеното разрешение. За пълнота на изложеното следва да се отбележи, че освен по законодателен път, подобно разрешение може да бъде въведено и чрез приемането на тълкувателно решение на ВКС по въпроса.

2) Второто предложение за усъвършенстване на законодателството в тази сфера, което е предложено, е в хипотезата, че фикцията за момента на предявяване на иска ще намира приложение и при заповедите по чл. 418 ГПК. В този случай *de lege ferenda* е удачно да се въведе разумен преклузивен срок, например три- или шестмесечен, в който заявителят да е длъжен да представи доказателства, че е образувал производство пред съдебен изпълнител, въз основа на издадените в негова полза заповед за изпълнение по чл. 418 ГПК и изпълнителен лист. Като санкция за бездействието на кредитора в тази хипотеза следва да се регламентира служебното обезсилване на издадените заповед за незабавно изпълнение и изпълнителен лист. Подобно законодателно разрешение е удачно, тъй като с него се постига

първоначалната цел на законодателя, а именно да предостави на кредиторите облекчена алтернатива на исковия процес, като същевременно се гарантира, че ако същите наистина имат нужда от незабавни действия по принудително изпълнение, няма да разполагат с възможност да удължават до безкрайност погасителната давност за съответните вземания. Изследван е въпросът за възможността заповедта за изпълнение да се оспори с отрицателен установителен иск, вместо с възражение. Разсъждавано е относно конкуренцията между производствата, които се получават в този случай. Изведено е заключение, че е по-удачно да се формулира разпоредба, която да дава превес на интересите на кредиторите, като е отправено съответно предложение. Обобщено е, че проблемът е многопластов, като авторът е изразил надежда, че по въпроса ще се формира дебат сред представителите на правната наука, за да се достигне до най-правилното разрешение.

В раздел 2.4. на първата глава от дисертационният труд е изследвано основанието за прекратяване на изпълнителния процес, предвидено в чл. 433, ал. 1, т. 7 ГПК. Проведено е разграничение между исковете по чл. 439 и чл. 440 ГПК и различните им правни последици. Изложени са общи характеристики за двата иска. При успешното провеждане на който и да е от двата разглеждани иска съдебният изпълнител ще е длъжен да прекрати производството, респективно изпълнението върху вещта, която не принадлежи на длъжника. По-правилно е разбирането за прекратяването на изпълнителния процес по силата на закона в тези случаи. Когато му

е представен заверен препис от влязлото в сила решение, с който се уважава някой от исковете, съдебният изпълнител няма право на преценка дали да прекрати делото, или не. Материалната незаконосъобразност представлява абсолютна процесуална пречка за водене на изпълнителния процес. Всички извършени изпълнителни действия след датата на влизане в сила на решението ще бъдат недействителни, тъй като са лишени от основание. При това основание за прекратяване отново е изследван въпросът за обезсилване с обратна сила на извършените изпълнителни действия, преди влизането в сила на решенията по исковете по чл. 439 и 440 ГПК. На този въпрос е даден отрицателен отговор, като е аргументирано защо автора изпитва несъгласие с това схващане при разглежданото прекратително основание. Ако материалната незаконосъобразност е настъпила в някой момент след образуване на изпълнителното производство, например вземането се е погасило по давност в хода на процеса, тогава от датата на изтичане на погасителната давност изпълнението ще е незаконосъобразно. Няма причина да отпаднат с обратно действие извършените до този момент действия. Същите са имали своето правно основание, извършени са законосъобразно въз основа на подлежащ на изпълнение акт, установяващ наличието на неудовлетворено притезание. Това е особено значимо в случаите на частично уважен иск по чл. 439 ГПК срещу само някои от вземанията по изпълнителния лист. Производството ще остане висящо за принудително удовлетворяване на непогасената част от вземанията.

В **раздел 2.5.** са разгледани основанията за прекратяване по чл. 433, ал. 1, т.3 ГПК – при обезсилване на изпълнителния лист. Коментирани са хипотезите, при които законодателят е предвидил обезсилване на издаден изпълнителен лист. Направени са кратки бележки за случаите, при които изпълнителният лист следва да се счита обезсилен по право. В резултат от това е разяснено, че в разглежданата хипотеза на прекратяване на основание чл. 433, ал. 1, т. 3 ГПК законодателят е имал предвид единствено случаите, в които съдът се произнася с нарочен диспозитив за обезсилване на изпълнителния лист.

В предпоследния **раздел 2.6.** е поставен въпросът декларативен или конститутивен ефект има постановлението за прекратяване при разгледаните основания за прекратяване на изпълнителното производство. Авторът е приел, че на този въпрос следва да се отговори различно по отношение на разглежданите в първата глава основания за прекратяване на висящия изпълнителен процес. Заключено е, че постановлението за прекратяване на изпълнителното производство на основание чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК има конститутивен ефект. Като основен аргумент в тази насока е изтъкнато наличието на право на преценка у съдебния изпълнител дали да зачете представения му документ, с който длъжникът твърди, че е осъществил хипотезата на новелата. Право на преценка съдебният изпълнител има както по отношение на съответствието на сумите по изпълнителния лист с тези, удостоверени в съответния документ по чл. 433, ал. 1, т. 1 ГПК, така и по отношение на

обстоятелството дали действието е предприето преди образуване на изпълнителното дело. Авторът се е позовал и на това, че съдебният изпълнител не следва да прекратява производството, когато вискателят се противопоставя на това, възразявайки, че вземането му не е удовлетворено. Допълнителен аргумент в полза на изложението извод е това, че разпоредбата урежда прекратяването на производството въз основа на представяне на документ, който в общия случай е частен. На един частен документ не може да се придаде толкова силен ефект, а именно прекратяване на производство по силата на закона. По тези съображения в заключение е прието, че на постановлението на съдебния изпълнител за прекратяване на производството на това основание следва да се признае конститутивен ефект.

В следващата част от раздела е разяснено, че напълно обратно стои въпросът при основанията по чл. 433, ал. 1, т. 3, 4 и 7 ГПК. В тези случаи съдебният изпълнител няма възможност за преценка дали да прекрати производството, или не. Във всяка една от тези хипотези съществува съдебен акт, с който съдебният изпълнител е длъжен да се съобрази. Подробно са анализирани становищата по тези въпроси на изтъкнати представители на доктрината. Обоснована е тезата, че е неправилно да се признава право на съдебния изпълнител да за решаващо произнасяне относно прекратяването в тези хипотези. С тези мотиви авторът е приел, че е по-правилно разбирането за прекратяването на изпълнителния процес по силата на закона в тези случаи.

В последния **раздел 2.7.** от първата глава на дисертационния труд е поставен въпросът за отпадането с обратна сила на ефекта от извършените изпълнителни действия. Авторът е приел, че следва да се проведе диференциация при отговарянето на този въпрос с оглед различните коментирани хипотези. Първият извод, който е открит в тази част от дисертационния труд е, че при разглежданите прекратителни основания по чл. 433, ал. 1, т. 1 и 4 ГПК следва да се приема, че правните последици от извършените действия отпадат с обратна сила. Предприетите до прекратяването изпълнителни действия са били процесуално законосъобразни, ако са били извършени по надлежно образувано и водено изпълнително дело. Въпреки това, ако същото бъде прекратено поради неговата материална незаконосъобразност при някоя от разглежданите хипотези, тогава изначално няма да е било налице изпълняемо право. Следователно това ще е основание за връщане на недължимо полученото. В случай че процесът е бил изначално незаконосъобразен поради липса на изпълняемо право, тогава вискателят ще е длъжен да върне всичко, което е събрано от длъжника. Извършените действия не са в състояние да породят какъвто и да е ефект по отношение на несъществуващо вземане. Становището на автора е допълнително мотивирано с разрешението, дадено в Тълкувателно решение № 4/2017 от 11.03.2019 г., постановено по Тълкувателно дело № 4/2017 г., ОСГТК на ВКС, че мнимият кредитор, придобил имот на длъжника чрез публична продажба, не става собственик на същия. Развито е

разбирането, че издаденото в полза на привиден кредитор постановление за възлагане на имот от публична продажба не поражда вещнопрехвърлителен ефект, тъй като изпълнителното производство е било материално незаконосъобразно. До същия краен извод авторът е достигнал и при прекратяването по чл. 433, ал. 1, т. 3 ГПК. Разяснено е, че хипотезите, в които се обезсилва изпълнителният лист, касаят или изначално процесуално незаконосъобразното му издаване (т. 1, 4, 5 и 6 по-горе), или бездействие на кредитора да упражни навреме процесуалните си права, водещо до десезиране на съда със спора. Вземането му обаче не е отречено със сила на пресъдено нещо, нито е преклудирана възможността да потърси неговото удовлетворяване в следващ съдебен процес. Съответно при липсата на материална законосъобразност и ако не се признае обратното действие на обезсилване на изпълнителните действия, тогава ще бъде принуден длъжникът да се съобразява с едно очевидно незаконосъобразно изпълнение. Авторът е приел, че в противен случай би се създаде абсолютен дисбаланс между правата на вискателя и длъжника, тъй като ще се разреши на вискателя да черпи права от собственото си недобросъвестно процесуално поведение. Това е неприемлив за правото резултат, поради което и е правилно да се признае обратното действие на обезсилването в разглежданата хипотеза. Авторът е заключил, че този въпрос изобщо не стои на дневен ред при уважаването на иска по чл. 440 ГПК, доколкото това не води до същинско прекратяване на производството по индивидуално

принудително изпълнение. В хипотезата на уважен иск по чл. 439 ГПК отговорът на въпроса отпада ли с обратна сила ефектът от извършените изпълнителни действия следва да е отрицателен. Ако материалната незаконосъобразност е настъпила в някой момент след образуване на изпълнителното производство, например вземането се е погасило по давност в хода на процеса, тогава от датата на изтичане на погасителната давност изпълнението ще е незаконосъобразно. Няма причина да отпаднат с обратно действие извършените до този момент действия. Същите са имали своето правно основание, извършени са законосъобразно въз основа на подлежащ на изпълнение акт, установяващ наличието на неудовлетворено притезание. Това е особено значимо в случаите на частично уважен иск по чл. 439 ГПК срещу само някои от вземанията по изпълнителния лист. Производството ще остане висящо за принудително удовлетворяване на непогасената част от вземанията.

Глава втора е озаглавена „Прекратяване на изпълнителния процес по искане на взыскателя или по почин на съдебния изпълнител“. Както става ясно от заглавието, в същата са разгледани хипотезите, в които прекратяването се дължи единствено на волята на взыскателя или съдебния изпълнител. В **раздел 3.2.** от дисертационния труд е разгледано основанието за прекратяване по чл. 433, ал. 1, т.2 ГПК, а именно в случаите, в които взыскателят е поискал това писмено. Направен е анализ на процедурата за прекратяване на производството на разглежданото основание. В

тази глава от дисертационния труд са разгледани и е изразено становище по следните спорни въпроси:

1. При наличие на присъединени вискатели следва ли всеки от тях да е изразил воля за прекратяване на производството, за да бъде то прекратено? По поставения въпрос в хода на научното изследване авторът е достигнал до заключението, че при писмено изявление на първоначалния вискател за прекратяване на производството съдебният изпълнител е длъжен да прекрати изпълнението, независимо от това какво е становището на присъединения вискател и независимо от това дали вземанията на останалите присъединени по право или с молба вискатели, са погасени чрез плащане или по друг начин. Като изключение от този горния извод е изведена хипотезата на вискател, който се е присъединил по делото със собствен изпълнителен лист. До този извод авторът е достигнал след анализиране на систематичното място, в което законодателят е поместил разпоредбите, касаещи присъединяването на кредитори в изпълнителното производство. Разяснено е, че изпълнителният процес е образуван въз основа на изпълнителен лист на първоначалния вискател, а когато същият е поискал прекратяването и особено, когато е поискал да му бъде предаден обратно изпълнителният лист, то производството ще бъде лишено от подлежащ на изпълнение акт. Същевременно е изразена позицията на автора защо това по никакъв начин не засяга правата на присъединените кредитори. Становището на автора е съобразено

с постановената по въпроса съдебна практика и с изразеното виждане на други автори в правната доктрина.

2. Следващият въпрос, който е разгледан при прекратяването на изпълнителното производство на основание чл. 433, ал. 1, т. 2 ГПК, е дали съдебният изпълнител има право да откаже да прекрати производството поради незаплатени към него такси по изпълнението. В дисертационния труд е даден отрицателен отговор на този въпрос. Законодателят не е предвидил такова допълнително изискване. Ясно е записано в коментирания разпоредба, че писменото изявление на вискателя за прекратяване на производството е единствено и достатъчно условие, за да възникне задължение за съдебния изпълнител да издаде прекратително постановление.

3. Третият въпрос, на който е обърнато внимание във втората глава на дисертационния труд, е има ли право вискателят да поиска прекратяване на основание чл. 433, ал. 1, т. 2 срещу част от длъжниците по изпълнителното дело. На този въпрос е даден положителен отговор. Ръководен принцип в гражданския процес по ГПК е диспозитивното начало. В изпълнителния процес той се проявява в това, че господар на процеса е вискателят. В рамките на законосъобразното му протичане той е този, който избира вида и степента на търсената защита. От неговата воля зависи дали ще търси изпълнение от всички солидарни длъжници в изпълнителния лист, или само някои от тях и съответно с какви способности. Обърнато

е внимание и на факта, че няма позитивна уредба, която да разпорежда обратното.

4. Четвъртият разгледан в тази глава спорен въпрос е има ли право вискателят, поискал писмено прекратяване на изпълнителното производство, да обжалва постановлението за прекратяване.

Този въпрос също е намерил положителен отговор в дисертационния труд. Изводът е обоснован предимно от съображения за правна сигурност, като допълнително е обсъдена отговорността на вискателя в случай на злоупотреба с право.

В **раздел 3.2.** от дисертационния труд е разгледано основанието за прекратяване на изпълнителното производство на основание чл. 433, ал. 1, т. 5 ГПК. Направен е критичен анализ на уредбата. Предвид наличието на абсолютна давност, несеквестрируемост, перемпция и други форми на закрила на длъжника в изпълнителния процес по ГПК, авторът е заключил, че трябва да се мисли в посока на отпадането на разпоредбата на чл. 433, ал. 1, т. 5 ГПК изцяло. Отмяната на разпоредбата няма да засегне прекомерно добросъвестните длъжници, тъй като институтът на несеквестрируемостта ще продължи да брани имуществените им права, необходими за осигуряване на минимално необходимите за живот средства.

В **раздел 3.3.** от дисертационния труд е разгледано основанието за прекратяване на изпълнителния процес на основание чл. чл. 433, ал. 1, т. 6 ГПК, тоест, когато не са заплатени

дължимите авансови такси в производството. След обсъждане на основните характеристики на това основание, на първо място, е направен извод, че има несъответствия между ГПК и ЗЧСИ при регламентирането на лицата, които са освободени от заплащането на авансови такси. В чл. 81 от ЗЧСИ, уреждащ субсидирането на делата по определени вземания, не са включени две от категориите лица, предвидени в чл. 83, ал. 1 ГПК, а именно особените представители и лицата, пострадали от престъпление. Допълнително е констатирано, че липсва ясна законодателна уредба относно приложимостта на чл. 83, ал. 2 ГПК в изпълнителния процес. Макар правилото да се намира в общата част на ГПК и следователно да е приложимо в производството, то в тези случаи не е предвидена възможност за субсидиране на дължимите авансови такси при висящо дело пред частен съдебен изпълнител. С оглед на гореизложеното авторът е достигнал до заключението, че *de lege ferenda* горните законодателни пропуски следва да бъдат отстранени, като се предвиди нарочна процедура за прилагане на чл. 83, ал. 2 ГПК в изпълнителния процес, както и като се уеднаквят хипотезите, визирани в чл. 83, ал. 1 ГПК с тези на чл. 81 от ЗЧСИ. В следващата част от тази глава е проведена диференциация между режима на таксите при частните и държавните съдебни изпълнители. Изразено е становище, че следва да се подкрепи задължителното тълкуване, дадено в т. 11 от Тълкувателно решение № 2/2015 на ОСГТК на ВКС, че съдебният изпълнител няма задължение да прекрати образуваното пред него производство

поради невнасяне на дължимите авансови такси. Това е правна възможност пред него, но не и задължение. Поставен е въпросът дали длъжникът може да се позове на невнасянето на авансови такси и да иска прекратяване на основание чл. 433, ал. 1,, т. 6 ГПК. Даден е отговор в смисъл, че подобно искане би било допустимо, но неоснователно, тъй като преценката е изцяло на съдебния изпълнител.

В следващата част от тази глава, в **раздел 3.4.** е поставен въпросът дали постановлението на съдебния изпълнител за прекратяване на делото има декларативен или конститутивен ефект при разглежданите хипотези. Застъпена е тезата, че ефектът категорично е конститутивен. Същата е аргументирана с обстоятелството, че прекратяването в тези случаи е правна възможност, с която разполагат съдебния изпълнител или вискателя. Изложени са допълнителни аргументи във връзка с другите възможности, които стоят пред съдебния изпълнител при невнесени в срок авансови такси, както и относно оттегляемостта на изявлението на вискателя за прекратяване на производството.

В последния раздел от трета глава е коментиран въпросът дали отпада с обратна сила ефектът на извършените до прекратяването изпълнителни действия. На този въпрос е отговорено отрицателно. Основен аргументи в тази насока отново е обстоятелството, че законодателят е уредил прекратителното основание по чл. 433, ал. 1, т. 6 ГПК като правна възможност, а не задължение на съдебните изпълнители. От това е направен извод, че

не следва в хипотезата на прекратяване на производството на това основание да се обявяват извършените действия за недействителни. Разяснено е, че не се засягат по никакъв начин и правата на длъжника, тъй като до размера по чл. 73а ГПК дължимите такси в производството ще бъдат събрани от него независимо дали са внесени авансово от взыскателя, или не.

Глава трета от дисертационния труд е посветена на основанието за прекратяване, предвидено в чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК или така наречената перемпция. Това е най-обемната глава от дисертационния труд, в която са разгледани редица спорни въпроси, които ще бъдат обобщени по-долу.

На първо място е проведено разграничение между правните институти на перемпцията и погасителната давност. Авторът е изразил позиция, че между двата института има сходства, но същите са значително различни един от друг. Погасителната давност е институт на материалното право, докато перемпцията е такъв на процесуалното. Авторът е достигнал до заключение, че същите имат напълно различни правни последици. В тази глава от дисертационния труд са разяснени разликите в течението на двата срока, като е показано, че същите имат различен начален момент, различни основания за спиране и прекъсване и различен краен момент за изтичане. Застъпено е разбирането, че при съобразяване със задължителното тълкуване, дадено от ОСГТК на ВКС в Тълкувателно решение № 2/2015 по т.д. № 2/2013 г., има разлика в основанията за прекъсването на течението на сроковете. Авторът

приема, че течението на процесуалния преклузивен срок по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК се прекъсва както с отправено от вискателя искане за извършване на съответно изпълнително действие, така и с реалното му извършване. При погасителната давност обратно прекъсване настъпва само при действително извършено действие в производството по индивидуално принудително изпълнение. Отново е поставен въпросът за запазване на правното действие на извършените в хода на изпълнителното производство действия преди настъпването на основанието за прекратяване. Авторът е приел, че няма никакво основание за приемане за основателна тезата, че правният ефект от всички извършени до прекратяването действия отпада с обратна сила. Според автора тази идея неправилно се пренася механично от исковия в изпълнителния процес. След задълбочено изследване на въпроса е изразено категорично становище, че няма никаква причина нито в законодателната уредба, нито в правната логика да се приеме, че прекратяването има реетроактивно действие и обезсилва вече извършените в хода на изпълнението действия.

В следващата част от изложението е разгледан въпросът прекъсват ли течението на срока на погасителната давност извършените след перемпцията изпълнителни действия. Въпросът има изключително практическо значение, тъй като от малко над две години той намери положителен отговор в съдебната практика. В тази част от дисертационния труд е изразено категоричното несъгласие на автора с това разбиране. Това несъгласие е

аргументирано с това, че предложеното в съдебната практика разрешение противоречи с позитивната уредба, като въвежда несъществуващи, а на моменти и невъзможни за изпълнение служебни задължения пред съдебните изпълнители. В следващата част от третата глава е направен извод, че извършените изпълнителни действия след прекратяване на делото поради настъпила перемпция са нищожни. Същите не проявяват целените с тях правни последици, изразяващи се в прекъсване на погасителната давност. Въпреки това, ако в резултат от същите са събрани суми от длъжника преди вземанията на вискателя да са погасени по давност, те не подлежат на възстановяване. Сумите ще са събрани в резултат от неправомерни действия, но същевременно няма да са получени без основание, поради което и няма да е налице неоснователно обогатяване. Не така обаче стои въпросът с начислените такси за незаконосъобразните действия. Събирането им от длъжника не е станало на годно основание.

В същата трета глава е разгледан въпросът дали преклузивният срок по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК тече отделно за всеки длъжник в хипотезата на солидарни длъжници в изпълнителния процес. При анализа на проблема авторът е достигнал до извод, че срокът тече поотделно за всеки един от солидарните длъжници, независимо, че това води до практически проблеми, които са лесно преодолими.

В заключение на предпоследната трета глава от дисертационния труд авторът е заключил, че институтът на

перемпцията в изпълнителния процес представлява едно сложно и предизвикателно явление в българския граждански процес. Проблемите, които се създават при неговото тълкуване и прилагане, надхвърлят ползите му. Институтът е въведен в българското право с приемането на Гражданския процесуален кодекс през 1952 г. Подобен институт не е познат на съвременните модерни държави, към които България се стреми. Същият не отговаря на съвременните житейски и социални реалности. За момента наличието му е донякъде необходимо поради това, че е налице голяма задължнялост сред българското общество, което предпоставя наличието на изобилие от изпълнителни производства в държавата. Изложени са кратки бележки относно направените решителни законодателни крачки за разрешаването на проблемите, свързани със свръхзадължеността на големи групи от българските граждани и на перспективите за доусъвършенстване на законодателството в тази насока.

В последната четвърта глава от дисертационния труд е разгледан институтът на приключването на изпълнителния процес по ГПК. Разяснено е понятието приключване на изпълнителното производство. Изразено е становище, че не са наблюдават проблеми във връзка с прилагането на този институт и е изразено положително мнение относно действащата нормативна регулация.

ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Дисертацията представлява опит за цялостно изследване на прекратяването и приключването на изпълнителния процес по ГПК, както и открояване на спорните моменти в правната доктрина и проблемите в правораздаването при различните хипотези на прекратяването. Значителна част от въпросите са изследвани в българската правна доктрина, но за пръв път е направен опит за структуриран цялостен анализ на отделните аспекти на проблемите, като последните са подредени в логическа последователност.

2. Принос в българската правна доктрина представляват направените редица предложения за усъвършенстване на законодателната рамка и предложенията за задължителния тълкувания, както относно прекратяването на изпълнителния процес, така и в други производства и правни институти.

3. За изцяло нов момент считам опита да се въведе диференциран подход при изследването на въпроса за отпадането с обратна сила на правните последици на извършените до прекратяването на изпълнителното производство изпълнителни действия, като се предложи различен отговор за различните основания.

4. С оригиналност и новост се отличава опитът да се въведе диференциран извод относно характера на постановленията на съдебните изпълнители за прекратяването на производствата, като е проведено разграничение между конститутивен и декларативен характер при различните хипотези на чл. 433, ал. 1 ГПК.

5. Достигнатите в дисертационния труд изводи представляват полезна отправна точка при по-нататъшното изследване и решаване на проблемите на прекратяването на изпълнителния процес по ГПК, както и на специфични проблеми при други производства и при института на погасителната давност.

ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. „За някои проблеми на погасителната давност в изпълнителния процес при издадена Заповед за изпълнение по чл. 418 от ГПК“ – научен доклад, публикуван в Пролетни правни дни, 2020. Том 1, 2021, Пловдив, Университетско издателство “Паисий Хилендарски”, съставители: Шопов, Ан., А. Александров;

2. „Прекратяване на изпълнителния процес на основание чл. 433, ал. 1, т. 5 от ГПК“,

научен доклад, с който е взето участие в XI-та национална конференция на докторантите, постдокторантите и младите учени в областта на правните науки, организирана от Института за държавата и правото при Българската академия на науките 2 – 4 юли 2021 г., хотел „Казанлък“, гр. Казанлък – предстои издаването на сборник.

3. „За някои проблеми при прекратяването на изпълнителното производство на основание чл. 433, ал. 1, т. 1 от ГПК“ – научен доклад, публикуван в сборник „Имуществените отношения в правото – развитие и перспективи“, проведена на 27.11.2020 г.,

организирана от ПУ „Паисий Хилендарски“, 2021 г., ISBN: 978-619-202-672-1

4. „Погасителната давност в изпълнителното производство по ГПК“ - научен доклад, публикуван в сборник „70 години ЗЗД – достижения и перспективи“, проведена на 29.10.2021 г., организирана от ПУ „Паисий Хилендарски“, ISBN: 978-619-226-224-2

5. „Обезсилват ли се с обратна сила извършените изпълнителни действия при прекратяване на изпълнителния процес на основание чл. 433, ал. 1, т. 8 от ГПК?“ – научен доклад, представен на XII-та национална конференция на докторантите, постдокторантите и младите учени в областта на правните науки, организирана от Института за държавата и правото при Българската академия на науките 10 – 12 юли 2022 г. в гр. Варна - предстои издаването на сборник.